

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

на тему:

**«ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ
ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ»**

Студент 4 курсу

Спеціальності 291

Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії

Олександр Цицюра

Керівник: Роман Крет

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії:

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Рівне - 2026 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ДЕЗІНФОРМАЦІЇ	7
1.1. Поняття та сутність державної інформаційної політики.....	7
1.2. Деінформація як інструмент гібридної війни.....	9
1.3. Інформаційна безпека держави в умовах сучасних конфліктів.....	12
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ У РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ.....	15
2.1. Інформаційна агресія Російської Федерації проти України.....	15
2.2. Основні наративи російської пропаганди.....	18
2.3. Роль соціальних мереж і цифрових платформ у поширенні дезінформації.....	22
РОЗДІЛ 3. ДЕРЖАВНА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ	29
3.1. Нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки України.....	29
3.2. Діяльність державних та громадських інституцій у боротьбі з дезінформацією	31
3.3. Перспективи вдосконалення інформаційної політики України	36
ВИСНОВКИ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	42

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі інформація перетворилася на один із найважливіших ресурсів суспільного розвитку та суттєвий складник національної безпеки держави. Швидке зростання інформаційно-комунікаційних технологій, активне поширення соціальних мереж і глобалізація медіапростору спричинили появу нових способів впливу на суспільну свідомість. Одним із таких способів є дезінформація, яка широко застосовується в політичних, економічних і військових протистояннях.

Особливої актуальності проблема протидії дезінформації набула для України у контексті російсько-української війни. Російська федерація системно використовує інформаційні операції, пропаганду та маніпуляції з метою дестабілізації українського суспільства, підриву довіри до державних інституцій та впливу на міжнародну громадську думку. У сучасних умовах інформаційний простір фактично перетворився на один із ключових театрів війни, де боротьба відбувається не лише за території, а й за інтерпретацію подій та формування суспільних наративів.

Дослідники зазначають, що російсько-українська війна має яскраво виражений гібридний характер, у якому поряд із військовими діями активно застосовуються інформаційні та психологічні інструменти впливу. Дезінформація використовується для поширення фейкових новин, маніпуляцій фактами та створення альтернативної реальності, спрямованої на деморалізацію населення і підрив довіри до держави.

Теоретичні аспекти інформаційної війни та інформаційного протиборства досліджують українські науковці, зокрема М. Кіца та Г. Свинаренко, які аналізують сутність поняття інформаційної війни, її інструменти та роль засобів масової інформації у поширенні інформаційного впливу. У їхніх дослідженнях зазначається, що інформаційна війна є складовою сучасних політичних конфліктів і спрямована на формування суспільних настроїв та маніпулювання громадською думкою через медіа та цифрові комунікаційні канали.

Після початку повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році інформаційний фронт став одним із ключових напрямів протистояння. Україна була змушена активізувати державну інформаційну політику, спрямовану на захист національного інформаційного простору, протидію пропаганді та забезпечення інформаційної безпеки. У цьому контексті важливе значення має реалізація Стратегії інформаційної безпеки України [30], яка визначає основні механізми протидії інформаційній агресії та розвитку стратегічних комунікацій держави.

Важливим елементом інформаційної політики стало також створення нових механізмів комунікації між державою та суспільством, розвиток фактчекінгових ініціатив, діяльність Центру протидії дезінформації та використання цифрових платформ для поширення достовірної інформації. Такі заходи спрямовані на формування стійкості суспільства до інформаційних атак та підвищення рівня медіаграмотності населення.

Проблематика інформаційної безпеки та протидії дезінформації активно досліджується українськими і зарубіжними науковцями, серед яких варто виділити праці О. Близняк, К. Гуменної [1], Ю. Ніколайця [24] та інших дослідників, які аналізують особливості інформаційної війни Росії проти України та механізми її протидії. Зокрема, С. Матвієнків та В. Шмаленко [17] досліджують особливості інформаційного простору України під час війни, наголошуючи на важливості формування суспільної довіри до офіційних джерел інформації та розвитку механізмів протидії фейкам і пропаганді.

Питання дезінформації та пропаганди як інструментів гібридної війни висвітлюються у працях Т. Варги [2], яка розглядає дезінформацію як один із ключових інструментів інформаційного впливу Російської Федерації на українське суспільство. Дослідниця зазначає, що інформаційна агресія здійснюється через системне поширення фейкових повідомлень, маніпуляцію фактами та використання медіаплатформ для впливу на громадську думку.

Окрему групу наукових праць становлять дослідження, присвячені цифровій дезінформації та її поширенню у соціальних мережах. У цьому

контексті І. Макух-Федоркова [16] аналізує вплив цифрової дезінформації на перебіг російсько-української війни, наголошуючи, що сучасні інформаційні технології, соціальні мережі та інструменти штучного інтелекту значно підсилюють можливості поширення маніпулятивної інформації та пропаганди.

Також значну увагу в науковій літературі приділено нормативно-правовим механізмам забезпечення інформаційної безпеки. У дослідженнях підкреслюється важливість формування державної системи протидії інформаційним загрозам, що базується на законодавчих актах України, зокрема на Стратегії національної безпеки України, Доктрині інформаційної безпеки України, а також діяльності спеціалізованих інституцій, таких як Центр протидії дезінформації.

Аналіз наукових джерел свідчить, що проблематика інформаційної політики та протидії дезінформації є предметом активного наукового дослідження. Водночас сучасні виклики, пов'язані з повномасштабною російською агресією проти України та швидким розвитком цифрових технологій, зумовлюють необхідність подальшого комплексного вивчення механізмів державної інформаційної політики та підвищення ефективності протидії дезінформації.

Дослідження інформаційної політики України у протидії дезінформації під час російсько-української війни є важливим як з наукової, так і з практичної точки зору, оскільки ефективність інформаційної політики безпосередньо впливає на національну безпеку держави, стабільність суспільства та міжнародну підтримку України.

Мета дослідження. Дослідити особливості інформаційної політики України у протидії дезінформації під час російсько-української війни та визначити основні напрями її вдосконалення.

Відповідно до мети дослідження нами були поставлені такі **завдання**:

- розкрити теоретичні основи інформаційної політики та дезінформації та визначити сутність державної інформаційної політики і роль дезінформації у сучасних інформаційних конфліктах;

- проаналізувати особливості дезінформації у російсько-українській війні, зокрема основні інструменти та наративи інформаційної агресії Російської Федерації;

- дослідити механізми реалізації державної інформаційної політики України у протидії дезінформації;

- визначити перспективи вдосконалення інформаційної політики України у сфері протидії дезінформації в умовах війни.

Об’єктом нашого дослідження є інформаційна безпека України в умовах російсько-української війни.

Предмет дослідження – інформаційна політика України та механізми протидії дезінформації.

Методи дослідження. У роботі використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: аналіз, синтез, порівняння, системний підхід, метод узагальнення наукових джерел, а також аналіз нормативно-правових документів.

Практичне значення отриманих результатів, викладених у роботі, полягає у можливості використання її результатів для вдосконалення державної інформаційної політики України в умовах збройної агресії та гібридної війни. Узагальнені теоретичні положення щодо сутності інформаційної політики, дезінформації та інформаційної безпеки можуть бути застосовані у навчальному процесі закладів вищої освіти під час викладання дисциплін, пов’язаних із публічним управлінням, міжнародними відносинами та інформаційною безпекою.

Обсяг та структура роботи. Дипломна робота загальним обсягом 45 сторінок складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел із 54 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

1.1 Поняття та сутність державної інформаційної політики

У сучасному інформаційному суспільстві інформація є одним із найважливіших ресурсів для розвитку держави та вирішальним фактором її національної безпеки. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, глобалізація медіаландшафту та поширення цифрових платформ значно підвищили значення інформації в суспільно-політичному житті. За цих умов особливого значення набуває розробка та впровадження ефективної державної інформаційної політики, спрямованої на регулювання інформаційних процесів, забезпечення інформаційної безпеки та захист національних інтересів держави.

Поняття державної інформаційної політики розглядається у науковій літературі як комплекс цілей, принципів, методів і механізмів діяльності держави у сфері створення, поширення, використання та збереження інформації. Вона охоплює діяльність органів державної влади, спрямовану на формування інформаційного простору держави, забезпечення доступу громадян до інформації, розвиток медіасфери та захист інформаційного суверенітету країни.

Український дослідник О. Дубас визначає інформаційну політику як системну діяльність держави щодо регулювання інформаційних відносин у суспільстві, спрямовану на забезпечення інформаційних потреб громадян, розвиток інформаційної інфраструктури та захист національних інтересів у інформаційній сфері. На думку науковця, ефективна інформаційна політика є важливим інструментом державного управління, оскільки вона сприяє формуванню прозорого інформаційного середовища та розвитку демократичного суспільства [7].

Подібну позицію висловлює Б. Кормич, який розглядає інформаційну політику держави як сукупність правових, організаційних та технологічних

заходів, спрямованих на формування інформаційного простору та забезпечення інформаційної безпеки суспільства. Дослідник підкреслює, що державна інформаційна політика повинна поєднувати принципи відкритості інформації, свободи слова та водночас забезпечувати захист держави від інформаційних загроз [12].

Важливий внесок у дослідження інформаційної політики та інформаційних комунікацій зробив український науковець Г. Почепцов, який розглядає інформаційний простір як важливий інструмент впливу на суспільну свідомість та формування громадської думки. У своїх працях він зазначає, що інформаційна політика держави повинна враховувати сучасні інформаційні технології та особливості функціонування медіа, оскільки саме через медіапростір здійснюється значний вплив на політичні та соціальні процеси [27].

У контексті державного управління інформаційна політика розглядається також як складова системи забезпечення національної безпеки. У Стратегії інформаційної безпеки України, затвердженій Указом Президента України у 2021 році, визначено, що державна інформаційна політика спрямована на забезпечення інформаційного суверенітету держави, протидію інформаційним загрозам та формування стійкості суспільства до маніпулятивних інформаційних впливів [35].

Особливе значення державна інформаційна політика має в умовах сучасних гібридних конфліктів, у яких інформаційний вплив стає одним із ключових інструментів ведення боротьби. Дослідники зазначають, що інформаційні операції можуть використовуватися для поширення пропаганди, маніпулювання суспільною думкою та дестабілізації політичної ситуації у державі. У цьому контексті важливим завданням державної інформаційної політики є забезпечення ефективної протидії дезінформації та формування стійкості інформаційного простору до зовнішніх впливів.

Сутність державної інформаційної політики проявляється у виконанні низки важливих функцій. До основних функцій належать інформаційно-

регулятивна, комунікаційна, безпекова та соціальна функції. Інформаційно-регулятивна функція полягає у формуванні правових та організаційних механізмів регулювання інформаційної сфери. Комунікаційна функція забезпечує ефективну взаємодію між державою, суспільством та засобами масової інформації. Безпекова функція спрямована на захист інформаційного простору від інформаційних загроз, а соціальна функція передбачає забезпечення права громадян на доступ до інформації та розвиток інформаційної культури суспільства.

Важливою складовою державної інформаційної політики є також розвиток інформаційної інфраструктури, підтримка незалежних медіа, розвиток медіаграмотності населення та формування ефективної системи стратегічних комунікацій. У сучасних умовах державна інформаційна політика повинна враховувати не лише традиційні засоби масової інформації, але й нові цифрові платформи, соціальні мережі та онлайн-медіа, які відіграють значну роль у формуванні громадської думки.

Державна інформаційна політика є важливим інструментом державного управління, спрямованим на регулювання інформаційних процесів у суспільстві, забезпечення інформаційної безпеки та захист національних інтересів держави. Її ефективність значною мірою визначає стабільність інформаційного простору держави, рівень довіри громадян до державних інституцій та здатність суспільства протидіяти інформаційним загрозам.

1.2 Дезінформація як інструмент гібридної війни

У сучасних міжнародних конфліктах інформаційний вимір набуває дедалі більшого значення. Розвиток цифрових технологій, глобалізація медіапростору та поширення соціальних мереж значно розширили можливості впливу на суспільну свідомість. У таких умовах дезінформація стала одним із ключових інструментів ведення інформаційної боротьби та важливою складовою гібридних конфліктів.

У науковій літературі поняття дезінформації розглядається як свідоме поширення неправдивої або маніпулятивної інформації з метою введення в оману суспільства, формування певних політичних або соціальних настроїв та впливу на прийняття рішень. Дослідники зазначають, що дезінформація може використовуватися як інструмент політичного тиску, інформаційної війни або пропаганди.

Відомий український дослідник інформаційних комунікацій Г. Почепцов наголошує, що інформаційна війна передбачає систематичне використання інформаційних ресурсів для впливу на суспільну свідомість та політичні процеси. На його думку, інформаційні операції можуть включати поширення фейкових новин, маніпуляцію фактами, використання пропагандистських наративів та інші форми інформаційного впливу [27].

Поняття гібридної війни, у межах якої активно застосовується дезінформація, стало предметом дослідження багатьох науковців. Український дослідник В. Горбулін зазначає, що сучасні конфлікти характеризуються поєднанням військових, політичних, економічних та інформаційних інструментів впливу. У цьому контексті інформаційні операції виступають важливим елементом гібридної війни, оскільки вони дозволяють впливати на громадську думку, послаблювати противника та формувати сприятливі умови для досягнення політичних цілей [5].

Особливу роль дезінформація відіграє у сучасному медіапросторі, де інформація поширюється надзвичайно швидко завдяки цифровим платформам та соціальним мережам. За словами дослідника Є. Магди, сучасні інформаційні війни відзначаються високою інтенсивністю інформаційних потоків та активним використанням медіа для формування альтернативних інтерпретацій подій. Дезінформація у цьому випадку використовується для створення викривленої картини реальності, підриву довіри до державних інституцій та дестабілізації суспільства [15].

Зарубіжні дослідники також приділяють значну увагу проблемі дезінформації у сучасному інформаційному середовищі. Зокрема,

британський дослідник Пітер Померанцев у своїх роботах зазначає, що сучасна пропаганда використовує складні інформаційні стратегії, спрямовані на створення множинних версій реальності та формування недовіри до об'єктивної інформації. Такий підхід дозволяє дезорієнтувати аудиторію та послаблювати демократичні інститути [45].

У контексті російсько-української війни дезінформація стала одним із ключових інструментів інформаційної агресії Російської Федерації. Російські інформаційні кампанії спрямовані на поширення пропагандистських наративів, дискредитацію української держави та маніпуляцію міжнародною громадською думкою. Дослідники відзначають, що такі кампанії часто супроводжуються використанням фейкових новин, бот-мереж у соціальних мережах та координацією інформаційних операцій у різних медіаплатформах.

Важливою особливістю сучасної дезінформації є її системний характер. Інформаційні атаки можуть включати одночасне використання різних каналів комунікації, зокрема телебачення, інтернет-медіа, соціальних мереж та месенджерів. Це дозволяє значно підсилювати ефект інформаційного впливу та швидко поширювати маніпулятивні повідомлення серед широких аудиторій.

Водночас дослідники наголошують, що ефективна протидія дезінформації потребує комплексного підходу, який включає розвиток медіаграмотності населення, підтримку незалежних медіа, розвиток фактчекінгових ініціатив та формування ефективної державної інформаційної політики. У цьому контексті важливе значення має співпраця державних органів, громадянського суспільства та міжнародних організацій.

Дезінформація є важливим інструментом сучасних гібридних конфліктів, що використовується для впливу на суспільну свідомість, маніпулювання інформаційним простором та досягнення політичних цілей. У зв'язку з цим проблема протидії дезінформації набуває особливої

актуальності для України в умовах російсько-української війни та потребує ефективної державної інформаційної політики.

1.3 Інформаційна безпека держави в умовах сучасних конфліктів

У сучасному світі інформаційна безпека є одним із ключових елементів національної безпеки держави. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, поширення цифрових медіа та глобалізація інформаційного простору значно підвищили роль інформації у політичних, соціальних та економічних процесах. У таких умовах держави змушені приділяти особливу увагу захисту власного інформаційного простору від внутрішніх і зовнішніх загроз.

У науковій літературі інформаційна безпека розглядається як стан захищеності інформаційного простору держави, суспільства та особи від деструктивних інформаційних впливів, які можуть завдати шкоди національним інтересам. Зокрема, у дослідженнях українських науковців зазначається, що інформаційна безпека охоплює комплекс правових, організаційних та технічних заходів, спрямованих на захист інформації, інформаційної інфраструктури та суспільної свідомості від інформаційних загроз.

Як зазначає дослідниця А. Нашинець-Наумова, інформаційна безпека є важливою складовою державної інформаційної політики та системи національної безпеки, оскільки вона забезпечує стабільність інформаційного середовища та захист інформаційних інтересів суспільства і держави. У цьому контексті інформаційна безпека розглядається як система заходів, спрямованих на запобігання негативним інформаційним впливам, а також на створення умов для ефективного функціонування інформаційного простору [23].

У сучасних міжнародних конфліктах інформаційна безпека набуває особливого значення, оскільки інформаційний простір стає одним із ключових майданчиків протистояння між державами. Дослідники

наголошують, що поряд із традиційними військовими засобами активно використовуються інформаційні інструменти впливу, серед яких пропаганда, маніпуляція інформацією, психологічні операції та поширення дезінформації.

Важливою складовою інформаційної безпеки є захист суспільства від інформаційно-психологічних впливів, які можуть формувати викривлене сприйняття реальності, підривати довіру до державних інституцій та створювати соціальну напруженість. У сучасних дослідженнях підкреслюється, що інформаційні загрози можуть впливати не лише на інформаційні ресурси держави, а й на суспільну свідомість, політичну стабільність та систему державного управління.

Сучасні конфлікти дедалі частіше характеризуються використанням так званих гібридних методів ведення війни, які передбачають поєднання військових, політичних, економічних та інформаційних інструментів впливу. У таких умовах інформаційні операції можуть використовуватися для формування вигідних інформаційних наративів, маніпулювання громадською думкою та впливу на міжнародну аудиторію.

Особливої актуальності питання інформаційної безпеки набуло для України у зв'язку з російсько-українською війною. Російська Федерація активно використовує інформаційні кампанії, спрямовані на поширення пропаганди, дискредитацію української держави та маніпуляцію міжнародною громадською думкою. Такі інформаційні операції здійснюються через різні канали комунікації, зокрема традиційні медіа, інтернет-ресурси, соціальні мережі та цифрові платформи.

У цьому контексті важливим завданням державної політики є формування ефективної системи забезпечення інформаційної безпеки, яка включає розвиток нормативно-правової бази, діяльність спеціалізованих державних інституцій, підтримку незалежних медіа та підвищення рівня медіаграмотності населення. Такі заходи сприяють підвищенню стійкості суспільства до інформаційних загроз та забезпечують стабільність інформаційного простору держави.

Отже, інформаційна безпека є важливою складовою системи національної безпеки держави, особливо в умовах сучасних конфліктів, де інформаційний простір стає одним із ключових напрямів протистояння. Ефективне забезпечення інформаційної безпеки потребує комплексного підходу, який поєднує правові, організаційні, технологічні та соціальні механізми захисту інформаційного простору.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

2.1 Інформаційні операції Російської Федерації як складова гібридної агресії

У міжнародних конфліктах інформаційний вимір стає не менш важливим, ніж військовий чи економічний. Російсько-українська війна займає особливе місце в цьому контексті, оскільки вона поєднує традиційні військові дії з масштабними інформаційними операціями, що мають на меті впливати на суспільну думку, політичні процеси та міжнародне сприйняття подій. Саме інформаційні операції становлять одну з ключових складових гібридної агресії Російської Федерації, що реалізується через поєднання різних засобів інформаційного впливу.

Інформаційні операції – це цілеспрямовані дії, що здійснюються державою або іншими акторами з метою впливу на інформаційний простір опонента, формування певних уявлень і поведінкових реакцій аудиторії. За визначенням НАТО, інформаційні операції включають психологічні операції, операції із забезпечення інформаційної безпеки, інформаційну розвідку та інші дії, спрямовані на встановлення контролю над інформаційними потоками [43].

Українські дослідники також наголошують на тому, що сучасні інформаційні операції – це не лише просте розповсюдження новин чи пропаганди, а система координаційних дій, що використовують технологічні, медійні, соціальні та психологічні механізми для досягнення стратегічного результату. Саме системність і багатоаспектність робить цей інструмент особливо небезпечним у контексті гібридної війни [27].

Поняття гібридної війни передбачає поєднання кількох типів впливу, таких як військовий, економічний та інформаційний в єдину стратегію. Український політолог В. Горбулін підкреслює, що гібридна війна є комплексною системою взаємопов'язаних дій, серед яких інформаційні операції мають вирішальне значення для досягнення стратегічної переваги

[5]. У цьому контексті інформаційні операції не обмежуються пропагандою та фейками, а інтегровані у військові, політичні та економічні режими поведінки супротивника.

Це підтверджують і міжнародні дослідження, зокрема Peter Pomerantsev зазначає, що сучасна інформаційна війна спрямована не лише на поширення однозначних повідомлень, а на створення неспростовних, суперечливих наративів, які підривають здатність суспільства відрізнати правду від вигадки. Така стратегія має на меті не просто змусити людей вірити у щось, а посіяти сумнів у будь-якій інформації взагалі [45].

Однією з ключових характеристик інформаційних операцій Російської Федерації є широке використання цифрових технологій та соціальних мереж для організації, масштабування і автоматизації інформаційного впливу. Сучасні інформаційні кампанії активно застосовують:

1. Соціальні мережі (Facebook, X/Twitter, TikTok, Instagram) – створення бот-мереж, фейкових акаунтів та армій тролів для максимального охоплення аудиторій.
2. Месенджери (Telegram, Viber) – канали зі стратегічним контентом, що поширюється у замкнених групах.
3. Онлайн-ЗМІ та блогосфера – сайти-агрегатори фейків, що маскуються під новинні ресурси.
4. Традиційні медіа (телебачення, радіо) – використання гучних меседжів для формування широкого настрою.

У статті Alieva, Kloo та Carley (2024) проаналізовано масштаби та механізми автоматизованих інформаційних атак в X/Twitter під час активної фази російсько-української війни. Автори звертають увагу на те, що такі мережі ботів уважно оптимізовані для максимального впливу на алгоритми платформи, що дозволяє їм отримувати широкий розголос і впливати навіть на міжнародну аудиторію [38].

Інформаційні операції не є хаотичними, вони ґрунтуються на ретельно продуманих тематичних наративних схемах, які адаптуються під конкретні

аудиторії та цілі. Основні наративи російської пропаганди проти України можна умовно поділити на такі групи:

- Деморалізаційні наративи – повідомлення про неминучість поразки, «втому від війни», соціальні розбіжності.
- Дискредитаційні наративи – сфокусовані на нібито злочинах проти цивільного населення, державних інституцій та історичних аргументах.
- Політичні маніпуляції – твердження про корупцію, нестабільність, некомпетентність української влади.
- Інформаційні проєкції на міжнародну аудиторію – поширення меседжів для зменшення підтримки з боку Заходу.

Наприклад, інформаційна операція під назвою «Злочини України проти дітей» мала на меті сформувати у глобального загалу враження про моральну неприйнятність української держави. Публікації такого типу активно просувалися мережами та агрегаторами, після чого деякі іноземні ЗМІ почали цитувати їх без належної перевірки [25].

Також значну увагу приділено стратегії використання «хвиль дезінформації», тобто одночасному розгортанню масових потоків маніпулятивних повідомлень через різні канали. Основна мета таких хвиль – окупувати інформаційний простір, заблокувавши джерела альтернативної інформації або змусивши їх відреагувати на фейк, що посилює його ефект.

Інформаційні кампанії Росії спрямовані на кілька рівнів аудиторій:

1. Внутрішня аудиторія України – для послаблення моральної стійкості, зниження довіри до влади, створення внутрішніх конфліктів
2. Міжнародна аудиторія – для впливу на політичні рішення, зокрема щодо санкцій, підтримки оборони, участі третіх країн
3. Внутрішня аудиторія Росії – для легітимації власної політики та консолідації громадської думки

Психологічний вплив таких операцій має комплексний характер через повторення, емоційне навантаження, підсилення страху, сумнівів, недовіри до джерел інформації. Ці механізми використовують психологічні принципи

реагування, що описані у працях з психології масової комунікації, зокрема механізми когнітивних спотворень та соціальних доказів [52].

2.2 Основні наративи російської пропаганди у російсько-українській війні

Інформаційні операції Російської Федерації ґрунтуються на широкому спектрі пропагандистських наративів, а саме системних і тематично структурованих повідомленнях, які відтворюють вигідну для агресора картину світу та спонукають цільову аудиторію до очікуваних реакцій. Основні наративи спрямовані на дискредитацію української держави, підрив внутрішньої єдності, послаблення міжнародної підтримки та легітимацію власних дій.

1. Негативні наративи про українську владу та суспільство. Одним із головних елементів російської пропаганди є систематичне представлення української влади як некомпетентної, корумпованої, неспроможної забезпечити стабільність і безпеку. Такі меседжі спрямовані на посилення внутрішньої критики українського уряду, створення атмосфери недовіри і сумнівів щодо здатності державних інституцій відповісти викликам воєнного часу.

За даними міжнародного фактчек-центру EU vs Disinfo, такі меседжі використовують «корупцію в Україні як доказ політичної недієздатності, при тому замовчуючи реальні антикорупційні реформи та незалежні розслідування» [49].

Цей наратив часто супроводжується неправдивими твердженнями про неефективність підтримки Заходу, нібито «розпорошенням» ресурсів та використанням міжнародної допомоги не за призначенням. Такі меседжі мають підірвати зовнішню підтримку та демотивувати міжнародних партнерів.

2. Наративи про нібито «воєнні злочини» України. Одним із найпотужніших і найбільш резонансних наративів російської пропаганди є

твердження про «воєнні злочини України проти мирного населення», яке використовується для дискредитації України в очах світової громадськості та створення правового та морального виправдання для власних дій.

Такі меседжі поширювалися як через російські державні ЗМІ, так і через дезінформаційні ресурси в інтернеті. Наприклад, у 2024-2025 рр. з'явилися численні повідомлення про те, що «Україна бомбардує власних громадян» або «застосовує заборонену зброю» [25]. Багато з цих тверджень були повністю спростовані незалежними фактчек-службами, але саме широке поширення таких меседжів у міжнародному інформаційному просторі мало на меті створити сумнів щодо моральної правомірності позиції України.

3. Наративи про історичні та культурні «загрози». Російська пропаганда активно експлуатує історичні міфи та маніпулює культурними наративами, щоб легітимізувати власні дії та принизити українську ідентичність. Поширюється теза про те, що українці нібито «не мають власної історії» чи «є штучним народом», створеним зовнішніми силами. Такий дискурс має на меті не лише принизити національну гідність, а й посилити сепаратистські настрої в окремих регіонах.

Цей тип наративів знайшов відгук у численних пропагандистських матеріалах у російських ЗМІ, зокрема у так званих «історичних розслідуваннях» та «експертних оцінках», що повторно й без належної перевірки цитуються деякими медіа за кордоном [45].

4. Наративи про «загрозу Заходу». Ще один важливий елемент пропаганди – це наратив про те, що Захід нібито є загрозою безпеці Росії, що НАТО «оточує» країну та має агресивні наміри. У цьому контексті будь-які дії Росії виправдовуються «необхідністю захисту від зовнішнього ворога».

Цей наратив не лише обґрунтовує власну політику, а й спрямований на створення відчуття «обложеної фортеці» серед російської внутрішньої аудиторії. Такий дискурс багаторазово фіксувався в офіційних заявах російських політиків і державних медіа, які подають розширення НАТО як «безпосередню загрозу безпеці Росії» [39].

5. Наративи про «нейтралітет України». Особливу увагу в російських інформаційних кампаніях приділено твердженням про нібито «повернення до нейтралітету» України або «усунення від інтеграції з ЄС та НАТО». Ці меседжі поширюються як серед внутрішньої української аудиторії з метою посіяти сумнів щодо стратегічних орієнтирів держави, так і серед міжнародної, щоб зменшити розуміння важливості підтримки України для європейської безпеки.

Це, зокрема, можна побачити в аналізі тематичних кампаній, де російські інформаційні ресурси використовують гасла про «безпеку людей» як аргумент для повернення України до «нейтрального статусу», що, за їхніми твердженнями, нібито «зменшить конфлікт» [42].

6. Наративи про «кризу і розкол» в Україні. Ще одним потужним інструментом російської пропаганди є поширення наративів про внутрішні розколи, економічну кризу, соціальну нестабільність та незадоволення населення. Такі меседжі, часто спираючись на окремі інциденти чи негативні соціальні явища, подаються як доказ загального «спаду» в Україні.

Ці наративи спеціально посилюються у моменти політичної чи соціальної напруги, щоб підсилити почуття невдоволення серед громадян та сформувати враження про нібито «нездатність» української влади підтримувати порядок і добробут [46].

Таблиця 2.1

Основні тематичні групи наративів

Категорія	Основна мета	Приклади меседжів
Дискредитація влади	Підірвати довіру до уряду	«Корумпована влада неспроможна»
Нібито «воєнні злочини»	Підбив моральної підтримки	«Україна порушує права людей»
Історичні міфи	Дискредитація ідентичності	«Українці не мають своєї історії»
Загроза Заходу	Легітимація агресії	«НАТО загрожує безпеці РФ»
Кризові наративи	Формування невдоволення	«Економічний спад та бідність»

Наведена класифікація дезінформаційних наративів дозволяє систематизувати основні напрями інформаційного впливу, що використовуються в умовах російсько-української війни. Їх аналіз свідчить про комплексний та цілеспрямований характер інформаційних операцій, спрямованих на різні аудиторії: як внутрішню, так і міжнародну.

Передусім, наративи, пов'язані з дискредитацією влади, мають на меті підірив довіри громадян до державних інституцій. Вони формують у суспільстві уявлення про неефективність управління, корупцію та нездатність влади забезпечити безпеку населення. Така стратегія спрямована на дестабілізацію внутрішньої ситуації та послаблення суспільної єдності. Як показують дослідження StopFake, подібні меседжі часто посилюються через соціальні мережі та анонімні канали.

Наративи про нібито «воєнні злочини» виконують функцію інформаційної контратаки, спрямованої на формування негативного іміджу України на міжнародній арені. Їх поширення має на меті знизити рівень підтримки з боку міжнародних партнерів, зокрема країн Європейського Союзу та НАТО. При цьому такі повідомлення часто базуються на маніпуляції фактами або повному їх спотворенні, що підтверджується аналітичними матеріалами Детектор медіа.

Окрему групу становлять історичні міфи, які спрямовані на підірив національної ідентичності українців. Вони апелюють до викривлених інтерпретацій історії, заперечують самостійність української державності та формують наративи про «штучність» української нації. Такі інформаційні впливи мають довгостроковий характер і спрямовані на зміну світоглядних орієнтирів суспільства.

Наративи про «загрозу Заходу» використовуються для легітимації агресивної політики Російської Федерації. Вони формують уявлення про те, що дії Росії є нібито вимушеною реакцією на загрози з боку НАТО або інших західних країн. Цей тип дезінформації орієнтований як на внутрішню

аудиторію РФ, так і на міжнародну спільноту, з метою виправдання військових дій.

Кризові наративи, пов'язані з економічною ситуацією, спрямовані на формування соціального невдоволення та панічних настроїв. Повідомлення про нібито неминучий економічний колапс, масову бідність або неспроможність держави виконувати соціальні функції активно поширюються в інформаційному просторі, зокрема через Telegram. Їх метою є послаблення довіри до держави та стимулювання протестних настроїв.

Узагальнюючи, можна зазначити, що всі перераховані наративи є взаємопов'язаними та формують єдину систему інформаційного впливу. Вони охоплюють політичну, соціальну, історичну та міжнародну сфери, що свідчить про високий рівень організації дезінформаційних кампаній. Ефективна протидія таким наративам потребує комплексного підходу, який включає як державні заходи, так і активну участь громадянського суспільства.

2.3 Роль соціальних мереж і цифрових платформ у поширенні дезінформації

Соціальні мережі та цифрові платформи стали ключовим майданчиком для інформаційної взаємодії у сучасному суспільстві, відіграючи водночас важливу роль як канали поширення достовірної інформації, так і як простір для масової дезінформації та пропаганди. У контексті російсько-української війни ці інструменти стали ефективним середовищем для реалізації інформаційних операцій та маніпуляцій, що значно розширює масштаби впливу атак на суспільну свідомість.

Соціальні мережі, такі як Facebook, X (колишній Twitter), Telegram, Instagram, TikTok та інші цифрові платформи, виконують кілька важливих функцій у процесі поширення інформації: вони забезпечують миттєвий доступ до новин, дозволяють користувачам активно взаємодіяти з контентом та поширювати його серед широких аудиторій. Водночас ці ж властивості

створюють сприятливі умови для швидкого розповсюдження дезінформаційних повідомлень, оскільки алгоритми соцмереж стимулюють поширення контенту з високою взаємодією, незалежно від його достовірності. Аналіз сучасних досліджень показує, що цифрові платформи стали одним із найважливіших каналів маніпуляцій в інформаційній війні 2022–2025 років, значною мірою у зв'язку з поширенням автоматизованих акаунтів і ботів, які прискорюють розповсюдження пропаганди.

Однією з особливостей цифрового середовища є активне використання автоматизованих акаунтів (ботів) для поширення проросійських меседжів. За даними емпіричного дослідження, у перші місяці повномасштабного вторгнення Росії в Україну значна частина проросійських повідомлень у соцмережах була розповсюджена саме з використанням ботів. Аналіз понад 349 000 твітів із проросійським контентом показав, що близько 20 % учасників розповсюдження було визначено як боти, більшість із яких були створені на початку війни, а такі повідомлення досягли приблизно 14,4 млн користувачів у Twitter [53].

Дослідження також демонструють, що автоматизовані акаунти можуть не лише поширювати пропагандистський контент, а й змінювати структуру дискусій в мережах, створюючи ілюзію «масової думки», яка підтримує певні наративи чи точки зору. Це значно посилює ефект дезінформації та ускладнює модерацію платформ.

З розвитком технологій штучного інтелекту та обробки даних цифрові платформи стали ареною не лише для традиційних фейків, а й для більш складних форм дезінформації, таких як deepfake-вміст (змінені відео та аудіоматеріали, що можуть створювати враження реальних подій, яких не було). Згідно з аналізом атак, протягом перших тижнів повномасштабного вторгнення штучно створені відео з фейковими заявами політичних лідерів отримали мільйонні охоплення у X (Twitter) до того, як були викриті як фальшиві.

Це демонструє, що соціальні платформи не лише полегшують поширення контенту, а й стають середовищем для автоматизованих, алгоритмічно підсилених атак, які можуть швидко охоплювати великі аудиторії, включаючи міжнародних користувачів та громадськість.

Соціальні мережі мають низку характеристик, що роблять їх вразливими до інформаційних маніпуляцій:

- Відсутність жорсткого контролю достовірності контенту. Багато повідомлень поширюється без перевірки фактів та без авторитетних джерел, що створює сприятливе середовище для фейків.
- Алгоритмічне підсилення. Алгоритми соцмереж спрямовані на максимізацію взаємодії, що часто призводить до автоматичного розповсюдження найбільш емоційно зарядженого контенту, включно з дезінформацією.
- Поширення через групи та чати. Повідомлення у групах та месенджерах можуть швидко поширюватись серед великої кількості користувачів без ефективної модерації, що сприяє локальним інформаційним атакам.

Крім того, існують спеціальні тактики викривлення інформації, такі як «тактики віддзеркалення», коли маніпулятори створюють повідомлення з протилежними тлумаченнями подій для того, щоб перенести відповідальність за війну або завдати репутаційних збитків одному з учасників конфлікту.

Водночас соціальні мережі є не лише середовищем дезінформації, а й платформою для протистояння інформаційним атакам. Незалежні фактчек-платформи, цифрові ініціативи громадянського суспільства та урядові проєкти використовують ці ж мережі для поширення перевіреної інформації, спростування фейків та підвищення медіаграмотності.

Проте, разом із цим, ризики поширення неправдивої інформації залишаються високими. Дослідження показують, що відсутні ефективні механізми обов'язкового видалення дезінформаційних постів, і велика частина маніпулятивних повідомлень залишається доступною, навіть якщо вони містять неправдиві твердження.

Для кращого розуміння ефективності різних платформ у поширенні дезінформації можна провести порівняння за кількома ключовими критеріями: охоплення аудиторії, швидкість поширення, механізми впливу, рівень модерації та можливість автоматизації контенту (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Ефективність платформ у поширенні дезінформації

Платформа	Охоплення аудиторії	Швидкість поширення	Механізм впливу	Модерація	Автоматизація (боти/AI)
Facebook	Велике, міжнародне	Середня	Пости, коментарі, групи	Середня, частково блокування фейків	Можливе створення бот-акаунтів, низька ефективність масової автоматизації
X (Twitter)	Велике, активні громадські аудиторії	Висока	Твітти, ретвіти, хештеги	Низька до середньої, алгоритмічне поширення	Широке використання бот-мереж, хештег-атаки
Telegram	Велике в Україні та СНД	Дуже висока	Канали, чати, розсилки	Практично відсутня	Висока: масові розсилки, бот-канали, швидке поширення
TikTok	Молодіжна аудиторія, міжнародна	Висока	Короткі відео, тренди	Низька, алгоритми рекомендують емоційний контент	Можливе автоматизоване просування контенту, вірусні алгоритми
Instagram	Молодь та міські аудиторії	Середня	Пости, сторіс, Reels	Середня, блокування деяких фейків	Частково автоматизоване просування, менше ботів ніж у X

Аналіз наведених даних свідчить, що різні соціальні платформи мають відмінні, але взаємодоповнюючі ролі у поширенні інформації та дезінформації. Найшвидше розповсюдження контенту характерне для Telegram, X (Twitter) та TikTok, причому саме ці платформи демонструють найнижчий рівень ефективної модерації. У результаті формується середовище, де інформація може стрімко набувати вірусного характеру ще до її перевірки або спростування. Особливо це помітно у випадку Telegram, де контроль за контентом практично відсутній, що робить його одним із

найвразливіших каналів для поширення маніпулятивних повідомлень, зокрема в українському інформаційному просторі.

Важливим фактором є також рівень автоматизації. Платформи X (Twitter) і Telegram найбільш активно використовуються для створення бот-мереж і проведення координованих інформаційних кампаній, що дозволяє штучно підсилювати окремі наративи, зокрема через хештег-атаки або масові розсилки. Натомість Facebook та Instagram мають дещо вищий рівень модерації, що частково обмежує масштаб автоматизованого впливу, хоча повністю не усуває проблему.

Окремо варто враховувати специфіку контенту. Текстові платформи, як-от X (Twitter) і Telegram, більш придатні для швидкого поширення новин і політичних повідомлень, тоді як візуально орієнтовані TikTok та Instagram впливають передусім через емоції та формування суспільних настроїв. Facebook поєднує обидва підходи, забезпечуючи як інформаційний, так і дискусійний простір через групи та коментарі.

У підсумку можна стверджувати, що ефективність інформаційного впливу визначається не лише масштабом аудиторії, а насамперед поєднанням швидкості поширення, рівня модерації та можливостей автоматизації, що разом формують рівень вразливості кожної платформи до дезінформації.

Telegram показує найвищу ефективність для розповсюдження проросійських наративів в Україні через швидкість, групові канали та слабку модерацію. Це робить платформу ключовим інструментом інформаційних атак. X (Twitter), в свою чергу, ефективний для міжнародного охоплення, особливо через хештеги, ретвіти і бот-мережі. Це дозволяє впливати на медіа й громадськість у інших країнах. Тоді як TikTok спрямований на молодіжну аудиторію, де алгоритми підсилюють емоційно заряджений контент, що робить його ефективним для поширення візуальної пропаганди.

А такі платформи як Facebook та Instagram мають більшу модерацію і менше автоматизації, але досі використовуються для таргетованих рекламних кампаній та інформаційного впливу на широкі аудиторії.

Важливою складовою дослідження інформаційної політики є аналіз конкретних прикладів дезінформації, що дозволяє виявити механізми її поширення та впливу на суспільство. У контексті російсько-української війни можна виокремити низку показових кейсів.

Одним із найбільш масштабних і тривалих дезінформаційних наративів є так званий фейк про «біолабораторії» на території України. Російська пропаганда систематично поширювала інформацію про нібито існування мережі американських військово-біологічних лабораторій, які займаються розробкою біологічної зброї. Даний наратив активно просувався через державні медіа Російської Федерації, а також соціальні мережі та месенджери. Водночас фактчекінгові організації, зокрема StopFake та VoxCheck, неодноразово спростовували ці твердження, доводячи, що відповідні установи є цивільними науково-дослідними лабораторіями, які працюють у межах міжнародних програм біобезпеки. Метою поширення такого фейку було формування образу України як загрози для міжнародної безпеки та виправдання агресії [47, 50].

Іншим важливим прикладом є хвиля дезінформації після початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року. У цей період фіксувалася масова поява фейкових повідомлень про нібито капітуляцію української влади, втечу керівництва держави або повний розпад оборони. Зокрема, активно поширювалися підроблені відеозвернення та маніпулятивні повідомлення, спрямовані на деморалізацію населення. Значну роль у спростуванні таких інформаційних вкидів відіграли офіційні державні канали комунікації, а також незалежні медіа та організації, такі як Інститут масової інформації і Детектор медіа. Цей кейс демонструє, що швидкість реагування на дезінформацію є критично важливою умовою її нейтралізації [6].

Окремої уваги заслуговують інформаційні атаки у месенджері Telegram, який став одним із ключових каналів поширення дезінформації, завдяки анонімності, швидкості розповсюдження інформації та відсутності ефективної модерації,

Telegram-канали активно використовуються для запуску маніпулятивних наративів. Серед поширених практик можна назвати використання мереж анонімних каналів, масове дублювання повідомлень, а також створення панічних настроїв через фейки про загрози, мобілізацію чи дефіцит ресурсів. Дослідження показують, що значна частина таких повідомлень має ознаки скоординованих інформаційних операцій. Водночас державні органи України та громадські ініціативи поступово адаптуються до цих викликів, зокрема шляхом розвитку офіційних каналів комунікації та підвищення рівня медіаграмотності населення.

Отже, розглянуті приклади свідчать, що дезінформація під час російсько-української війни має системний характер і використовує різноманітні канали та інструменти впливу. Її ефективність значною мірою залежить від швидкості поширення та емоційного впливу на аудиторію, що вимагає від держави та суспільства комплексної та проактивної протидії.

РОЗДІЛ 3. ДЕРЖАВНА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ У ПРОТИДІІ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

3.1 Нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки України

Інформаційна безпека України стала одним із ключових напрямів державної політики у відповідь на сучасні загрози, зокрема дезінформаційні та кібернетичні атаки з боку Російської Федерації. Для забезпечення захисту національного інформаційного простору держава розробила комплекс нормативно-правових актів, стратегій та законів, які регулюють діяльність у сфері інформаційної безпеки та протидії дезінформації.

Основні законодавчі акти

1. Конституція України (1996) – закріплює право громадян на доступ до інформації, свободу слова та захист від неправдивої інформації. Стаття 34 гарантує свободу слова та засобів масової інформації, а стаття 24 встановлює, що обмеження цих прав можливе лише законом і лише для захисту національної безпеки, прав людини та суспільного порядку [11].

2. Закон України «Про інформацію» (1992, зі змінами 2022) – визначає правові основи створення, використання та поширення інформації, встановлює права громадян і держави на інформацію, регулює захист від дезінформації. Закон визначає поняття «інформаційна безпека» та створює правову базу для державного контролю за інформаційними потоками [29].

3. Закон України «Про національну безпеку України» (2018) – встановлює основні принципи державної політики у сфері національної безпеки, включно з інформаційною складовою. Документ передбачає комплекс заходів щодо захисту держави від інформаційних атак та пропаганди агресора [31].

4. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» (1993, зі змінами 2021–2022) – регулює діяльність медіа та захищає суспільство від поширення дезінформації через телевізійні і радіомовні канали. Цей закон надає Національній раді з питань телебачення і радіомовлення повноваження щодо

контролю за дотриманням стандартів журналістики та обмеження контенту, що містить пропаганду війни або дезінформацію [32].

5. Стратегія національної безпеки України у сфері інформаційної безпеки (2020) – документ визначає пріоритети державної політики у захисті інформаційного простору, забезпеченні кіберзахисту, протидії дезінформації, фейкам та пропаганді агресора. Стратегія підкреслює необхідність співпраці між державними органами, громадським сектором та міжнародними партнерами [35].

В Україні функціонують спеціалізовані державні органи, що реалізують державну політику у сфері інформаційної безпеки та протидії дезінформації:

- Рада національної безпеки і оборони України (РНБО) координує політику у сфері інформаційної безпеки та протидії гібридним загрозам.
- Служба безпеки України (СБУ) займається виявленням та блокуванням інформаційних атак, кіберзагроз, протидіє поширенню дезінформації.
- Міністерство цифрової трансформації України розробляє заходи щодо захисту інформаційної інфраструктури, медіаграмотності, взаємодії з цифровими платформами.
- Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення здійснює контроль за змістом медіа і дотриманням стандартів журналістики.

Законодавство та нормативні акти України передбачають кілька основних механізмів протидії дезінформації. Зокрема, йдеться про блокування ресурсів та акаунтів у цифровому середовищі, які поширюють дезінформацію або пропаганду агресора. Важливим напрямом також є фактчекінг і спростування фейків через офіційні державні ресурси та співпрацю з медіа. Окрему увагу держава приділяє підвищенню медіаграмотності громадян шляхом реалізації освітніх програм і інформаційних кампаній. Крім того, Україна активно співпрацює з

міжнародними партнерами, зокрема з НАТО, ЄС та G7, для обміну інформацією про загрози, маніпуляції та фейки.

3.2. Діяльність державних та громадських інституцій у боротьбі з дезінформацією

У сучасних умовах повномасштабної російсько-української війни протидія дезінформації набула статусу одного з пріоритетних напрямів державної інформаційної політики. Інформаційний простір став повноцінним полем бойових дій, де поряд із військовими операціями активно застосовуються інструменти інформаційно-психологічного впливу. У зв'язку з цим боротьба з дезінформацією в Україні реалізується як системна, багаторівнева діяльність, що передбачає координацію зусиль державних органів, громадянського суспільства, міжнародних партнерів та незалежних медіа. Така взаємодія дозволяє не лише оперативно реагувати на інформаційні загрози, а й формувати довгострокову стратегію інформаційної безпеки.

Ключову роль у формуванні та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки відіграє Рада національної безпеки і оборони України. Цей орган визначає стратегічні напрями протидії дезінформації, координує діяльність інших суб'єктів сектору безпеки і оборони та ухвалює рішення щодо застосування санкцій. Особливого значення діяльність РНБО набула після 2022 року, коли було суттєво активізовано санкційну політику проти медіаресурсів, телеканалів і цифрових платформ, пов'язаних із поширенням проросійської пропаганди. Застосування санкцій стало ефективним інструментом обмеження доступу до деструктивного контенту та зниження впливу інформаційних операцій держави-агресора [38].

Важливим аналітичним і експертним центром у цій сфері виступає Національний інститут стратегічних досліджень, який забезпечує науково-методичне обґрунтування державної політики, проводить дослідження інформаційних загроз та розробляє рекомендації щодо їх нейтралізації. Його

аналітичні матеріали сприяють формуванню доказової бази для ухвалення управлінських рішень у сфері інформаційної безпеки [22].

Оперативну та контррозвідувальну функцію у протидії дезінформації виконує Служба безпеки України. Її діяльність спрямована на виявлення, припинення та попередження інформаційних операцій противника. Зокрема, СБУ здійснює:

- викриття мереж ботів та агентів впливу, які діють у соціальних мережах і медіапросторі;
- блокування інтернет-ресурсів, що поширюють фейки та маніпулятивну інформацію;
- розслідування випадків інформаційного колабораціонізму та притягнення винних до відповідальності [34].

Упродовж 2022–2023 років СБУ ліквідувала значну кількість інформаційних мереж, що діяли в інтересах держави-агресора, що свідчить про високу інтенсивність інформаційної боротьби та необхідність постійного вдосконалення інструментів протидії.

Системоутворюючу роль у формуванні державної інформаційної політики відіграє Міністерство культури та інформаційної політики України. Воно забезпечує розробку та реалізацію стратегій у сфері інформаційної безпеки, організовує загальнонаціональні комунікаційні кампанії, координує діяльність державних медіа та активно впроваджує програми з підвищення медіаграмотності населення. Особлива увага приділяється формуванню критичного мислення громадян, що є одним із найефективніших способів протидії дезінформації на рівні суспільства [18].

У цифровому вимірі важливу роль відіграє Міністерство цифрової трансформації України, яке забезпечує взаємодію держави з глобальними технологічними платформами, такими як Meta Platforms, Google та YouTube. Основними напрямками діяльності міністерства є:

- сприяння блокуванню фейкових акаунтів і дезінформаційних мереж;

- розвиток цифрових сервісів держави, зокрема платформи Дія, яка стала важливим каналом офіційної комунікації;
- впровадження освітніх ініціатив, включаючи курси з медіаграмотності на платформі «Дія.Освіта» [19].

Ці заходи сприяють підвищенню цифрової стійкості суспільства та зменшенню вразливості громадян до інформаційних маніпуляцій.

Регуляторну функцію у сфері медіа здійснює Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення, яка контролює дотримання законодавства у сфері телерадіомовлення. До її основних повноважень належать:

- моніторинг контенту теле- та радіоканалів;
- застосування санкцій до мовників, які порушують інформаційне законодавство;
- обмеження доступу до медіаресурсів, що поширюють пропаганду держави-агресора [21].

Після початку повномасштабного вторгнення особливого значення набув формат Єдиний телемарафон «Єдині новини», який став ключовим інструментом централізованої державної комунікації. Його запровадження дозволило забезпечити узгоджене інформування населення, знизити ризики поширення панічних настроїв та мінімізувати вплив дезінформації у кризових умовах.

Водночас важливу роль у боротьбі з дезінформацією відіграють громадські організації та незалежні медіа, які здійснюють фактчекінг, викривають фейки та сприяють підвищенню рівня інформаційної культури суспільства. У сукупності діяльність державних і недержавних інституцій формує цілісну систему протидії дезінформації, що є необхідною умовою забезпечення національної безпеки України в умовах гібридної війни.

Поряд із державними структурами, вагому роль у протидії дезінформації в Україні відіграють громадські організації, незалежні аналітичні центри та фактчекінгові ініціативи. Саме вони забезпечують

гнучкість, оперативність і незалежність у виявленні інформаційних маніпуляцій, що є особливо важливим в умовах гібридної війни. На відміну від державних інституцій, громадський сектор часто швидше реагує на нові інформаційні загрози, активно використовує інноваційні методи аналізу та залучає міжнародні практики.

Однією з найвідоміших українських фактчекінгових ініціатив є StopFake, створена у 2014 році як відповідь на масштабну інформаційну агресію з боку Росії після початку війни. Проект об'єднує журналістів, науковців і експертів, які здійснюють системну перевірку інформації, що поширюється у медіа та соціальних мережах. Основними напрямками діяльності StopFake є:

- виявлення та спростування фейкових новин із використанням методів OSINT (open-source intelligence);
- аналіз інформаційних кампаній і виявлення їхніх джерел та цілей;
- створення мультимедійного контенту (відео, подкасти, публікації), спрямованого на підвищення обізнаності громадян;
- активна міжнародна співпраця, зокрема з європейськими інституціями та дослідницькими центрами у сфері інформаційної безпеки [48].

Ще одним авторитетним фактчекінговим проєктом є VoxCheck, який функціонує в межах аналітичної платформи VoxUkraine. Його діяльність зосереджена на перевірці публічних заяв політиків, державних діячів і медіа. Експерти VoxCheck застосовують чітку методологію оцінювання достовірності інформації, що включає аналіз статистичних даних, офіційних документів і першоджерел. Результати перевірок публікуються у відкритому доступі, що сприяє формуванню культури відповідального споживання інформації [51].

Важливу роль у формуванні якісного інформаційного середовища відіграють аналітичні центри. Зокрема, Інститут масової інформації здійснює постійний моніторинг стану свободи слова в Україні, фіксує випадки порушень прав журналістів, а також аналізує медіаконтент на предмет

маніпуляцій і дезінформації. Його регулярні звіти є важливим джерелом даних як для державних органів, так і для міжнародних організацій [10].

Не менш значущою є діяльність Детектор медіа, організації, що спеціалізується на дослідженні медіапростору, виявленні пропагандистських наративів і аналізі інформаційних трендів. Вона також реалізує освітні проєкти, спрямовані на підвищення професійних стандартів журналістики та розвиток медіаграмотності [6].

Окрему нішу займають міжнародні та українські ініціативи з розвитку медіаграмотності, серед яких варто відзначити IREX та її програму «Вивчай і розрізняй» (Learn to Discern). У межах таких проєктів реалізуються:

- освітні курси з критичного мислення та аналізу інформації;
- тренінги для вчителів, студентів і державних службовців;
- розробка навчальних матеріалів і онлайн-платформ для самостійного навчання;
- інтеграція медіаграмотності у формальну освіту.

Як підкреслює дослідниця Оксана Мороз, розвиток медіаграмотності є одним із найефективніших довгострокових інструментів протидії дезінформації, оскільки дозволяє зменшити вразливість суспільства до маніпулятивних впливів [20].

Ефективність боротьби з дезінформацією значною мірою залежить від рівня взаємодії між державними органами та громадським сектором. В Україні сформувалися такі основні форми співпраці:

- обмін інформацією, аналітичними матеріалами та результатами досліджень;
- реалізація спільних інформаційних кампаній (наприклад, щодо протидії фейкам у період виборів або кризових ситуацій);
- залучення експертів громадських організацій до розробки державної інформаційної політики;
- участь у міжнародних ініціативах і партнерствах у межах європейського та євроатлантичного співробітництва.

Такий підхід відповідає практикам Європейського Союзу та НАТО, де протидія дезінформації розглядається як спільна відповідальність держави, громадянського суспільства та приватного сектору.

Водночас, попри значні досягнення, діяльність громадських і незалежних ініціатив супроводжується низкою викликів. Однією з основних проблем залишається недостатній рівень координації між окремими організаціями, що інколи призводить до дублювання функцій. Важливим викликом також є обмеженість фінансових ресурсів та залежність від міжнародної донорської підтримки. Окрему складність становить протидія новітнім технологіям дезінформації, зокрема deepfake та AI генерованому контенту. Крім того, ефективність боротьби з інформаційними загрозами значною мірою залежить від політики глобальних цифрових платформ, які не завжди оперативно реагують на поширення дезінформації.

За оцінками Національного інституту стратегічних досліджень, підвищення ефективності протидії дезінформації безпосередньо залежить від здатності як державних, так і громадських інституцій швидко адаптуватися до нових технологічних викликів, впроваджувати інноваційні підходи та поглиблювати міжсекторальну співпрацю.

Отже, громадські організації та незалежні ініціативи є невід’ємною складовою національної системи інформаційної безпеки України, забезпечуючи її гнучкість, відкритість і стійкість до сучасних інформаційних загроз.

3.3. Перспективи вдосконалення інформаційної політики України

У сучасних умовах російсько-української війни інформаційна політика України перебуває у стані динамічного розвитку, що зумовлено необхідністю оперативного реагування на новітні інформаційні загрози. Водночас аналіз існуючої практики дозволяє визначити ключові напрями її подальшого вдосконалення, які ґрунтуються як на внутрішньому досвіді, так і на запозиченні ефективних міжнародних моделей протидії дезінформації.

Однією з основних тенденцій є поступовий перехід від реактивної до проактивної інформаційної політики. Якщо на початкових етапах російської агресії Україна здебільшого реагувала на вже поширені фейки, то після 2022 року відбувається зміщення акценту на попередження інформаційних атак, формування стратегічних наративів та активну комунікацію з населенням. Як зазначає Національний інститут стратегічних досліджень, саме проактивність є визначальною умовою ефективної протидії гібридним загрозам [22].

Показовим прикладом такої трансформації є впровадження єдиного інформаційного марафону «Єдині новини», який став інструментом централізованого інформування населення у кризових умовах. З одного боку, цей формат дозволив знизити рівень паніки та мінімізувати поширення фейків на початку повномасштабного вторгнення. З іншого боку, він викликав дискусії щодо балансу між інформаційною безпекою та плюралізмом медіа. Така ситуація демонструє, що подальше вдосконалення інформаційної політики має передбачати пошук оптимального співвідношення між державним контролем і свободою слова.

Важливим напрямом розвитку є також удосконалення взаємодії з цифровими платформами. Україна вже має успішні кейси співпраці з глобальними технологічними компаніями щодо блокування російських пропагандистських ресурсів та бот-мереж. Водночас, на відміну від країн Європейського Союзу, де такі процеси регулюються через комплексні правові механізми (зокрема Digital Services Act), українська практика значною мірою базується на оперативних домовленостях та кризовому управлінні. Це зумовлює необхідність інституціоналізації таких механізмів на законодавчому рівні.

Порівняльний аналіз міжнародного досвіду дозволяє виділити кілька моделей протидії дезінформації. Зокрема, у Німеччині діє закон NetzDG, який зобов'язує соціальні мережі оперативно видаляти незаконний контент, тоді як у країнах Балтії акцент зроблено на підвищенні медіаграмотності населення та розвитку стійкості суспільства до інформаційних впливів.

Україна, перебуваючи у стані війни, застосовує більш жорсткі заходи, включаючи блокування медіа та санкції проти інформаційних ресурсів. Водночас перспективним є поєднання цих підходів, а саме посилення регулювання цифрових платформ із одночасним розвитком критичного мислення громадян.

Окремої уваги заслуговує впровадження технологічних інновацій у сфері інформаційної безпеки. Сучасні інформаційні атаки дедалі частіше здійснюються з використанням штучного інтелекту, що ускладнює їх виявлення. У цьому контексті діяльність Міністерства цифрової трансформації України спрямована на розвиток цифрових інструментів моніторингу інформаційного простору, а також на співпрацю з міжнародними партнерами у сфері кібербезпеки. Проте ефективність цих заходів значною мірою залежить від рівня технологічного забезпечення та кадрового потенціалу.

Не менш важливим є розвиток громадянського суспільства як елементу інформаційної безпеки. Досвід діяльності таких організацій, як StopFake та VoxCheck, свідчить про високу ефективність незалежного фактчекінгу у боротьбі з дезінформацією. Водночас подальше вдосконалення інформаційної політики має передбачати більш тісну інтеграцію таких ініціатив у державну систему протидії інформаційним загрозам.

Узагальнюючи, можна зазначити, що перспективи вдосконалення інформаційної політики України полягають у формуванні збалансованої моделі, яка поєднуватиме жорсткі безпекові заходи, характерні для воєнного часу, з демократичними принципами свободи слова та плюралізму. Така модель має базуватися на проактивному підході, розвитку технологічних інструментів, підвищенні медіаграмотності населення та розширенні міжнародної співпраці. Саме комплексність і гнучкість інформаційної політики дозволять Україні ефективно протидіяти дезінформації та забезпечити стійкість інформаційного простору в умовах сучасних глобальних викликів.

ВИСНОВКИ

У бакалаврській роботі здійснено комплексне дослідження теоретичних засад, практичних механізмів та перспектив розвитку державної інформаційної політики в умовах гібридної війни.

У першому розділі було проаналізовано теоретичні основи інформаційної політики та дезінформації. З'ясовано, що державна інформаційна політика є складною системою заходів, спрямованих на регулювання інформаційного простору, забезпечення доступу до достовірної інформації та захист національних інтересів. Визначено, що її сутність полягає у поєднанні правових, організаційних і комунікаційних механізмів впливу на інформаційні процеси. Розкрито основні підходи до трактування поняття дезінформації, яку слід розглядати як цілеспрямований вплив на свідомість громадян із метою маніпуляції громадською думкою та дестабілізації суспільства.

У цьому ж розділі було встановлено, що дезінформація є ключовим інструментом гібридної війни, який використовується для досягнення політичних і військових цілей без прямого застосування сили. Проаналізовано основні форми та методи поширення дезінформації, зокрема використання соціальних мереж, бот-мереж, маніпулятивного контенту та сучасних цифрових технологій. З'ясовано, що ефективна протидія таким загрозам потребує системного підходу, який поєднує державне регулювання та розвиток критичного мислення населення.

У другому розділі досліджено особливості інформаційної війни в умовах російсько-українського конфлікту та проаналізовано практику поширення дезінформації. Встановлено, що інформаційна агресія Російської Федерації має системний, добре організований характер і спрямована на підірив довіри до державних інституцій, деморалізацію населення та формування викривленої картини подій на міжнародному рівні. Розглянуто конкретні приклади дезінформаційних кампаній, які супроводжували військові дії, та визначено їхні основні наративи.

Особливу увагу приділено аналізу каналів поширення дезінформації, серед яких домінують соціальні мережі, онлайн-медіа та месенджери. Визначено, що цифровізація інформаційного простору значно ускладнює процес контролю за поширенням фейкової інформації. Разом із тим, проведене порівняння показало, що, на відміну від країн Європейського Союзу, Україна змушена застосовувати більш жорсткі заходи протидії дезінформації, що обумовлено умовами воєнного стану.

У третьому розділі проаналізовано державну інформаційну політику України у сфері протидії дезінформації. З'ясовано, що нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки базується на Конституції України, профільних законах та стратегічних документах, які визначають основні напрями державної політики у цій сфері. Встановлено, що законодавча база України поступово адаптується до сучасних викликів, однак потребує подальшого вдосконалення з урахуванням розвитку цифрових технологій.

Дослідження діяльності державних та громадських інституцій показало, що протидія дезінформації здійснюється на основі взаємодії органів влади та громадянського суспільства. Визначено, що ключову роль у цьому процесі відіграють органи державної влади, які забезпечують координацію та реалізацію інформаційної політики, а також незалежні фактчекінгові організації, які здійснюють аналіз та спростування фейкової інформації. Така взаємодія сприяє підвищенню ефективності боротьби з інформаційними загрозами.

Окремо було визначено перспективи вдосконалення інформаційної політики України. Доведено, що її подальший розвиток має здійснюватися у напрямі переходу до проактивної моделі, яка передбачає не лише реагування на дезінформацію, а й її попередження. Встановлено, що важливими напрямками є вдосконалення законодавства, розвиток технологічних інструментів, підвищення рівня медіаграмотності населення та розширення міжнародної співпраці. Порівняльний аналіз міжнародного досвіду засвідчив

доцільність поєднання європейських підходів із національними особливостями забезпечення інформаційної безпеки.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження підтверджено, що інформаційна політика України є важливим інструментом забезпечення національної безпеки в умовах гібридної війни. Ефективна протидія дезінформації можлива лише за умови комплексного підходу, що включає правові, інституційні, технологічні та освітні заходи. Подальший розвиток цієї сфери має бути спрямований на формування стійкого інформаційного простору, здатного протистояти сучасним викликам і забезпечувати стабільність демократичного розвитку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Близняк О. А., Гуменна К. М. Інструменти інформаційної війни Росії проти України під час повномасштабного вторгнення 2022-2024 рр. *Політичне життя*. 2024. № 2. С. 145–149.
2. Варга Т. М. Дезінформація та пропаганда як інструменти ведення гібридної війни росії проти України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. Т. 6. С. 526–531.
3. Головка А. А. Інформаційна політика держави: сучасні виклики. Київ, 2021
4. Гончаров М. В. Дослідження поняття інформаційної безпеки // Науковий вісник Ужгородського національного університету.
5. Горбулін В. П. (ред.) Світова гібридна війна: український фронт. Київ: НІСД, 2017.
6. Детектор медіа. Офіційний сайт. URL: <https://detector.media>
7. Дубас О. П. Інформаційна політика України: теоретико-методологічні засади. Київ: НАДУ, 2011.
8. Дубов Д. В. Інформаційна безпека України: сучасні виклики // Стратегічні пріоритети. 2021. №2.
9. Звіти СБУ (2022–2023) – офіційний сайт <https://ssu.gov.ua>
10. Інститут масової інформації. Офіційний сайт. URL: <https://imi.org.ua>
11. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text>
12. Кормич Б. А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи. Одеса: Юридична література, 2004.
13. Кравченко С. О. Дезінформація як інструмент гібридної війни // Наукові записки. 2020.
14. Литвиненко О. В. Інформаційна безпека України: теорія і практика. Київ, 2019.
15. Магда Є. В. Гібридна війна: вижити і перемогти. Харків: Віват, 2015.

16. Макух-Федоркова І. Вплив цифрової дезінформації на перебіг російсько-української війни. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2025. Т. 16. С. 129–138.
17. Матвієнків С. М., Шмаленко Ю. І., Кольцов В. М. Національний інформаційний простір України: проблеми та перспективи розвитку. *Видавничий дім «Гельветика»*. 2022. Вип. 37. С. 223–227.
18. Міністерство культури та інформаційної політики України. Офіційний сайт. URL: <https://mkip.gov.ua>
19. Міністерство цифрової трансформації України. Офіційний сайт. URL: <https://thedigital.gov.ua>
20. Мороз О. Нація овочів? Як інформація змінює мислення і поведінку українців. Київ: Yakaboo Publishing, 2020.
21. Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. Офіційний сайт. URL: <https://www.nrada.gov.ua>
22. Національний інститут стратегічних досліджень. Аналітичні матеріали. URL: <https://niss.gov.ua>
23. Нашинець-Наумова А. Ю. Теоретико-правові основи забезпечення інформаційної безпеки українського суспільства // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.
24. Ніколаєць Ю. Державна інформаційна політика України в умовах повномасштабного воєнного вторгнення Російської Федерації: суспільно-мобілізаційний потенціал і ефективність. *Політичні дослідження/Political Studies*. 2024. №1(7). С. 42–67.
25. Нове дослідження: як Росія проводить інформаційну операцію «Злочини України проти дітей». Ukrinform (2025).
26. Подорожна Т. С. Інформаційна безпека людини в системі національної безпеки: виклики та загрози.
27. Почепцов Г. Г. Інформаційні війни: нові реалії. Київ: Києво-Могилянська академія, 2015.

28. Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. Київ: Києво-Могилянська академія, 2016.
29. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 №2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
30. Про медіа: Закон України від 13.12.2022 №2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>
31. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 №2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
32. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21.12.1993 №3759-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12#Text>
33. Сидоренко С. В., Діденко О. М. Інформаційна безпека держави: правові аспекти. Київ, 2022.
34. Служба безпеки України. Офіційний сайт. URL: <https://ssu.gov.ua>
35. Стратегія інформаційної безпеки України: Указ Президента України від 28.12.2021 №685/2021.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text>
36. Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України від 14.09.2020 №392/2020.
URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>
37. Указ Президента України №685/2021 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Стратегію інформаційної безпеки України».
38. Рада національної безпеки і оборони України. Офіційний сайт. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/>
39. Alieva I., Kloo I., & Carley K. M. (2024). *Analyzing Russia's propaganda tactics on Twitter: A computational study*. EPJ Data Science.
40. Allison R. (2018). *Understanding Russian Information Warfare: Propaganda, Persuasion, and Influence*. Journal of Strategic Security.
41. Bradshaw S., Howard P. The Global Disinformation Order. Oxford Internet Institute, 2019. URL: <https://comprop.oii.ox.ac.uk>

42. European Commission. Digital Services Act (2022). URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu>
43. European External Action Service. EU vs Disinformation. URL: <https://euvsdisinfo.eu>
44. NATO Allied Joint Doctrine, AJP-3.10 (2019).
45. NATO Strategic Communications Centre of Excellence. Countering Disinformation. 2021. URL: <https://stratcomcoe.org>
46. Pomerantsev P. Nothing Is True and Everything Is Possible. London, 2014.
47. StandWithUkraine (2023). *Disinformation in the Digital Age*.
48. StopFake. Офіційний сайт. URL: <https://www.stopfake.org>
49. Tandoc E., Lim Z., Ling R. Defining Fake News // Digital Journalism. 2018.
50. UNESCO. Journalism, Fake News & Disinformation Handbook. 2018. URL: <https://unesdoc.unesco.org>
51. VoxCheck. Офіційний сайт. URL: <https://voxukraine.org>
52. Wardle C., Derakhshan H. Information Disorder. Council of Europe, 2017. URL: <https://rm.coe.int>
53. Cialdini, R. B. Influence: The Psychology of Persuasion. New York: HarperCollins, 2009. 336 p.
54. Geissler J., Bär D., Pröllochs N., Feuerriegel S. Russian propaganda on social media during the 2022 invasion of Ukraine [Електронний ресурс]. — 2022. — Режим доступу: <https://arxiv.org/abs/2207.09447>